

dr hab. Michał Zembrzuski, prof. ucz.

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Raszyn, 08 marca 2026 r.

**RECENZJA OSIĄGNIĘĆ I AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ DR MONIKI MANSFELD
W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO
NAUK HUMANISTYCZNYCH W DYSCYPLINIE FILOZOFIA**

1. Sylwetka naukowa i opis aktywności naukowej Habilitantki

Pani Monika Mansfeld uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w 2015 r. broniąc rozprawy poświęconej edycji krytycznej VII księgi komentarza Jana Burydana do *Metafizyki* Arystotelesa. W kolejnym roku uzyskała dyplom magistra filologii klasycznej broniąc pracy będącej również edycją krytyczną komentarza Jana Burydana tym razem do *De anima* Arystotelesa. Wcześniej studia z filologii klasycznej na poziomie licencjatu ukończyła w 2013 r.. Monika Mansfeld tytułuje się także dyplomem magistra z filozofii uzyskanego w 2010 r. Wszystkie tytuły uzyskała na Uniwersytecie Śląskim.

Zatrudnienie dr Moniki Mansfeld na Uniwersytecie Łódzkim w r.a. 2022–2023 zaowocowało prowadzeniem zajęć z filozofii dla studentów filozofii (I i II stopnia) a także zajęć z filozofii dla innych kierunków niefilozoficznych (ekonomia i okcydentalistyka – humanistyczny kierunek interdyscyplinarny) oraz zajęć dla realizujących stypendium Erasmusa. W większości zajęcia te prowadzone były w języku angielskim. Zasadniczo dotyczyły historii filozofii starożytnej i średniowiecznej, miały również charakter translatoryjny i seminaryjny. Na Uniwersytecie Łódzkim, na Wydziale Filozoficzno-Historycznym, Monika Mansfeld jest do dzisiaj zatrudniona na stanowisku adiunkta.

W ramach aktywności naukowej i badawczej brała udział w wielu projektach badawczych, które pozwoliły na zatrudnienie w innych ośrodkach naukowych (m.in. Oxford University) i umożliwiły pobyty i staże w ośrodkach zagranicznych. Monika Mansfeld jest członkiem wielu towarzystw naukowych, członkiem komitetów redakcyjnych serii wydawniczych, członkiem rad naukowych czasopism. Brała udział w wielu konferencjach naukowych, a także była członkiem komitetów organizacyjnych i naukowych konferencji w Polsce i zagranicą.

2. Ocena osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.).

Dokonując oceny osiągnięcia naukowego zgłoszonego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego jako powiązany cykl artykułów najpierw przedstawię jego charakter, następnie dokonam oceny formalnej, aby móc ocenić pod względem merytorycznym, akcentując jego znaczenie dla rozwoju dziedziny filozofii.

2.1. Opis treściowy głównego osiągnięcia naukowego

Przedłożone do formalnej i merytorycznej oceny osiągnięcie habilitacyjne stanowi ciąg artykułów, które dr Monika Mansfeld zatytułowała: „Teorie poznania zmysłowego w Oksfordzie w XIII i XIV w.”. Cykl artykułów obejmuje, wedle deklaracji habilitantki („Autoreferat” i „Wykaz osiągnięć naukowych”), siedemnaście artykułów, z których tylko 10 to publikacje własne, a pozostała część, a więc 7 powstało we współpracy głównie z dr hab. Markiem Genslerem, prof. UŁ oraz dr hab. Moniką Michałowską, prof. UMED.

Główne osiągnięcie w postaci cyklu artykułów poświęconych tematyce poznania zmysłowego u oksfordzkich filozofów XIII i XIV w. obejmuje przygotowanie edycji krytycznych tekstów, ich opracowanie, a także analizę filologiczną, doktrynalną a także problemową. Przedmiotowo Monikę Mansfeld interesują następujące postacie: Adam z Buckfield, Adam Whitby, Geoffrey z Aspall, Szymon z Faversham oraz najważniejszy autor tego środowiska, Walter Burley. Patrząc od strony tekstów źródłowych na podstawie przedstawionego do oceny cyklu artykułów, zainteresowania Habilitantki odnoszą się do zbioru dzieł Arystotelesa nazywanych *Parva naturalia* (wśród nich szczególnie *De sensu et sensato*) a także *De anima*. Badanie tekstów będących komentarzami autorów ze środowiska oksfordzkiego jest niezwykle trudne nie tylko ze względu na wyraźny brak edycji (tę lukę uzupełniają prace właśnie Moniki Mansfeld), ale przede wszystkim trudności interpretacyjne dotyczące datacji komentarzy, zależności od wersji tekstu łacińskiego Arystotelesa (zmieniała się jego dostępność i weryfikacja), a także zależność od innych autorów i pewnej tworzącej się tradycji komentatorskiej, którą nazywa tzw. Głosą Oksfordzką, ale też tej tradycji, która rozwijała się w środowisku paryskim (komentarze Alberta Wielkiego, Tomasza z Akwinu, Piotra z Owernii). Monika Mansfeld poprzez swoje publikacje mierzy się także trudnościami związanymi z efektami wcześniejszych badań tego tematu, dokonując korekty przypisywanego autorstwa, a także datacji niektórych wydawanych dzieł.

Cykl artykułów, który zbiorczo został zatytułowany „Teorie poznania zmysłowego w Oksfordzie w XIII i XIV w.” wydaje się mieć progresywny charakter i jest raczej początkiem prowadzonych badań, które będą jeszcze prowadzone. W „Autoreferacie” Monika Mansfeld sygnalizuje o prowadzonych aktualnie badaniach, które mają zostać w przyszłości opublikowane (dotyczą przedmiotów poszczególnych zmysłów i samych zmysłów). Efekt prac Moniki Mansfeld w ramach zaproponowanego tematu można pogrupować następująco: (1) KRYTYCZNE EDYCJE TEKSTÓW: edycje czterech komentarzy do *Parva naturalia* Waltera Burleya; edycje jednej kwestii z komentarza Geoffreya z Aspall do *De sensu* i komentarza do niej (akcent na kompleksję cielesną warunkującą widzenie kolorów); edycje anonimowych *Dubitationes* do *De sensu* Arystotelesa pochodzących ze środowiska oksfordzkiego; opis kodeksu 24 z Biblioteki Katedralnej w Pampelunie; edycja *Expositio de anima* Jana Burydana; (2) PUBLIKACJE SAMODZIELNE: trzy artykuły będące teoretycznym namysłem nad teorią poznania zmysłowego u filozofów oksfordzkich, w tym jeden połączony jest z edycją

krytyczną; (3) PUBLIKACJE WSPÓLAUTORSKIE: sześć wspólnie napisanych opracowań dotyczących tematu poznania zmysłowego (czasem nawet szerzej – psychologii oksfordczyków); (4) WSPÓLREDAKCJA MONOGRAFII: jedna współautorska zredagowana publikacja zagraniczna poświęcona tematowi rozwoju psychologii Arystotelesa w XIII, XIV a nawet XV wieku; (5) TŁUMACZENIE NA JĘZYK POLSKI: współautorskie tłumaczenie na język polski trzech kwestii z komentarza Waltera Burleya do *De longitudo et brevitae vitae*.

2.2. Formalna ocena osiągnięcia naukowego

Dokonując oceny formalnej dorobku dr Moniki Mansfeld należy zwrócić uwagę przynajmniej na dwie bardzo pozytywne rzeczy.

A. STARANNOŚĆ PROWADZONYCH BADAŃ I REDAKCJA TEKSTÓW. Zarówno edycje krytyczne jak i teksty własne będące opracowaniami tematu poznania zmysłowego należy ocenić bardzo wysoko pod względem staranności. Jeśli chodzi o edycje, to wykształcenie zdobyte w trakcie studiów magisterskich i doktoranckich w najważniejszych ośrodkach edycyjnych w Polsce i pod opieką najlepszych polskich edytorów pozwoliły na realizację takich badań. Dodatkowe narzędzia związane z uzyskaniem wykształcenia filologicznego pozwoliły Habilitantce na prowadzenie badań paleograficznych i edytorskich na najwyższym poziomie, czego świadectwem są publikacje w zagranicznych wydawnictwach i mediewistycznych seriach wydawniczych. W mojej ocenie w edycjach krytycznych znajdują się wszystkie wymagane elementy związane z prezentacją kodeksów. W tym przywoływanym aspekcie należy podkreślić, że wedle deklaracji dr Moniki Mansfeld, to także ona dbała w tekstach współautorskich o opracowanie tekstów łacińskich, właściwy zapis bibliograficzny, analizy porównawcze (np. zestawienia w formie *pagina fracta* tekstów różnych autorów, by ustalać wpływy i zależności erudycyjne). Zapewniała więc w tekstach współautorskich wysoki poziom ich publikacji.

B. JĘZYK I SPOSÓB PREZENTACJI ZAGADNIEŃ. Podobnie bardzo wysoko należy ocenić język pisanych tekstów, a także sposób prezentacji zagadnień. Zarówno opracowania jak i wprowadzenia do edycji są komunikatywne, pozbawione specjalistycznego żargonu, zawierające wszystkie potrzebne wyjaśnienia do uchwycenia podejmowanych tematów. Jednocześnie używane wyrażenia są precyzyjne, co zapewne jest łatwiejsze do realizowania w język angielskim, który ma utrwaloną już stosowaną terminologię dla określania zagadnień scholastycznych. Opracowania samodzielne, które nie stanowią wprowadzeń do edycji tekstów krytycznych są bardzo syntetyczne, zagadnienia dopełniają się nawzajem, tematy są prezentowane we właściwym dla całej szkoły oksfordzkiej doktrynalnym kontekście.

Dokonując oceny cyklu publikacji pod względem formalnym należy zwrócić uwagę także na pewne trudności, które uniemożliwiają jednoznaczne wydanie oceny, ale też należy sformułować pewne uwagi krytyczne.

A. WSPÓLAUTORSTWO PUBLIKACJI. Jak już zostało wspomniane przedstawiony do oceny cykl publikacji składający się z 17 publikacji zawiera aż 7 osiągnięć napisanych wspólnie z dr hab. Markiem Genslerem (a dokładnie 6 publikacji) i we współautorstwie z dr hab. Markiem Genslerem i dr hab. Moniką Michałowską (1 publikacja będąca wprowadzeniem do monografii). Ustawodawca jednoznacznie wskazuje, że omówienie osiągnięć w „Autoreferacie” powinno „w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie,

w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim”. Taki jest przynajmniej zapis znajdujący się w formie proponowanego „Autoreferatu”. Doktor Monika Mansfeld w swoim „Autoreferacie” stara się wskazać jaka część tych osiągnięć jest jej udziałem, dostrzegając jednocześnie, że jest trudne do zrealizowania. Jak sama pisze w dwóch miejscach (s. 6): „wstęp do edycji został opracowany wspólnie, stąd trudno precyzyjnie określić mój wkład” oraz: „nie da się precyzyjnie wyznaczyć, w jakiej mierze przyczyniłam się do tego ja, a w jakiej dr hab. Marek Gensler, ponieważ były one pisane wspólnie”. Jednocześnie, zgodnie z załączonymi oświadczeniami, autorstwo wspólnych publikacji zostaje podzielone pół na pół (50%), lub w przypadku trojga autorów po jednej / trzeciej (33%). To „salomonowe rozwiązania” poparte podpisanymi oświadczeniami, informuje jedynie statystycznie o udziale w publikacji i nie wskazuje na faktyczną odpowiedzialność naukową współautorów za powstanie tekstu. Dalsze deklaracje Moniki Mansfeld na temat autorstwa też nie są precyzyjne. Raz jest mowa o tym, że „wspólnie poddawaliśmy dyskusji materiał jakim dysponowaliśmy, wspólnie formułowaliśmy hipotezy oraz wyciągaliśmy wnioski” (s. 6 „Autoreferatu”) a dalej Habilitantka pisząc o swoim udziale stwierdza: „sama poświęcam więcej uwagi opracowaniu tekstów łacińskich (zwłaszcza w kontekście ustalania tradycji przekazu tekstów, tworzenia edycji krytycznych oraz analiz porównawczych, poszukiwania źródeł doktrynalnych)”, zaś drugi współautor „dba przede wszystkim o spójność wywodu autora, którego tekst analizuje, a także filologiczną stronę tekstu, zwłaszcza w przypadku tekstów anglojęzycznych”. Należy też dodać, że w „Wykazie osiągnięć naukowych” w miejscu zestawienia publikacji stanowiących cykl artykułów, w przypadku publikacji współautorskich Habilitantka pisze m.in. „mój wkład obejmował przygotowanie tekstów łacińskich, wybór materiału, koncepcji argumentacji”. Nie należy doszukiwać się tutaj żadnych rozbieżności, ale stwierdzić, że bardzo trudno ocenić publikację, która jest napisana i podpisana dwoma lub więcej nazwiskami bez wyraźnego, precyzyjnego i jednoznacznego określenia części za którą odpowiada. Na podstawie tego, co deklaruje dr Monika Mansfeld można uznać, że wkład Habilitantki w powstanie 7 publikacji zgłoszony do oceny jest niewielki, wyłącznie redakcyjny, korektorski, stanowiący opracowanie tekstów łacińskich znajdujących się w zawsze bogato udokumentowanych odsyłaczach. Taka ocena jednak byłaby krzywdząca i nieuczciwa, gdyż trzeba byłoby wówczas uznać, że autorem tekstu jest jedna osoba, a druga jest co najwyżej jego redaktorem, któremu przypisane jest autorstwo. Zresztą byłoby to sprzeczne z deklaracją udziału 50% i 33%. W związku z wątpliwościami samej Autorki, w związku też z nieprecyzyjnym określeniem udziału w tych publikacjach, nie mogę jednoznacznie ocenić tych publikacji. Wiem, że w innych dziedzinach, w których publikacje wieloautorskie są standardem (psychologia) udział poszczególnych autorów jest bardzo precyzyjnie określony i wymagany przez redakcje wydające publikacje (określane są części, pierwszeństwo autorów, kto zrealizował draft, kto dokonał konceptualizacji, kto przeprowadził badania). W związku z tym publikacje dr Moniki Mansfeld napisane jako współautorskie powinny być w takiej sytuacji zgłoszone i brane pod uwagę w ocenie „pozostałego dorobku” lub pod kątem współpracy z innymi pracownikami naukowymi lub pracy w zespołach badawczych (o czym będzie jeszcze mowa). Publikacje współautorskie są spójne z całym cyklem, można dostrzec ich wartość naukową i wkład do dyscypliny filozofii. Uważam zatem, że nie możliwe jest wydanie sprawiedliwej oceny tej części dorobku, który powstał przy współautorstwie ze względu na nieprecyzyjne określenie indywidualnego wkładu w ich powstanie. Należy dodać, że wyjątek stanowi artykuł *The Development of Aristotelian*

Psychology and Physiology in Medieval Europe Between 1200 and 1420: Introduction, artykuł trójautorski, w którym nie w „Autoreferacie”, ale w „Wykazie osiągnięć” jest mowa o określonej części autorskiej Moniki Mansfeld (o tym będzie mowa później w recenzji). Na szczęście publikacje własne dr Moniki Mansfeld (10) zarówno opracowania jak i edycje krytyczne wystarczają do wydania oceny cyklu publikacji poświęconych tematyce poznania zmysłowego.

B. NIESPÓJNOŚĆ PRZEKAZANEGO ZESTAWIENIA CYKLU. Odnosząc się także do formalnej strony wyodrębnionego cyklu publikacji należy zwrócić uwagę, że dołączona do niego edycja krytyczna *Expositio de anima* Jana Burydana tylko pośrednio wiąże się z podjętym tematem. Merytorycznie dotyczy psychologii późnośredniowiecznej, co w jakiś sposób wiąże się z poznaniem zmysłowym, ale przecież zakresowo Jan Burydan nie należy do filozofów oksfordzkich. Edycja ta powinna zostać umieszczona w obszarze pozostałego dorobku edycyjnego, gdyż należy do dziedziny badań Habilitantki nad myślą nominalistyczną. Ten wątek zostanie poddany ocenie w dalszej części recenzji. Pozostały cykl dziewięciu publikacji jest zwarty i spójny tematycznie.

C. ERUDYCJA I KORZYSTANIE Z LITERATURY PRZEDMIOTOWEJ. Patrząc od strony formalnej należy zwrócić uwagę na wykorzystywaną w publikacjach erudycję, która zresztą pozwala na prowadzenie badań. Może się z jednej strony wydawać, że jest ona konieczna ale też i wystarczająca w przypadku identyfikacji jawnych i niejawnych odniesień podczas opracowywania edycji krytycznych. Jednak w przypadku trzech publikacji autorskich Moniki Mansfeld, które stanowią samodzielne opracowania, ta erudycja jest minimalna. Dla przykładu w najlepszej publikacji Moniki Mansfeld całościowo prezentującej koncepcję poznania u Waltera Burleya (*The World of Senses. On the Process of Cognition in Walter Burley*) jej wiedza na temat poznania zmysłowego (np. zmysłów wewnętrznych) u innych autorów średniowiecznych sprowadza się do korzystania z publikacji Debory Black, Anthonny’ego Lisski. Zresztą Monika Mansfeld w swojej publikacji często odsyła do innych artykułów z tego samego tomu, i to wyłącznie do nich. Nieco lepiej jest w artykule *The Middle Color: A History of a Problem in Thirteenth Century Oxford Commentaries on De sensu et sensato*. Choć i tutaj temat jest opracowywany zasadniczo poprzez odniesienia do tekstów źródłowych, rękopisów, a nie opracowań tego tematu. Podobnie jest w artykule pt. *Complexion in Geoffrey of Aspall’s Quaestiones super „De sensu et sensato” Aristotelis*. Właściwie można mówić, że erudycja wykorzystywana przez Habilitantkę rośnie wraz z kolejno pojawiającymi się publikacjami. We wstępie do zredagowanego razem z drem hab. Markiem Genslerem pt. *Walter Burley’s Commentaries on Aristotle’s „Parva Naturalia”* wydanej w 2025 r., w tych miejscach, w których jest mowa o łacińskiej tradycji komentowania *Parva naturalia* wyraźnie stają się odniesienia erudycyjne, których we wcześniejszych publikacjach po prostu nie było (np. cytowany jest E.M. Macierowski, P. De Leemans, C. Burnett, etc.). Przywoływana literatura sekundarna we wcześniejszych publikacjach niestety pozostawała podstawowa i tak naprawdę uniemożliwiała Autorce publikacji skonfrontowanie poglądów przedstawicieli oksfordzkich filozofów z opracowanymi bogato poglądami filozofów paryskich. Przecież tematyka poznania zmysłowego zarówno przez zmysły zewnętrzne jak i wewnętrzne w ujęciu chociażby Alberta Wielkiego i Tomasza z Akwinu, nie mówiąc o filozofach arabskich, została bogato opracowana. Zapewne można to usprawiedliwić pewnymi nawykami historyków filozofii do trzymania się swojego tematu i opracowywania rozstrzygnięć badanego autora wyłącznie na podstawie tekstu

źródłowego. Takie nawyki są właściwe, ale nie pozwalają na konfrontowanie autorów, pokazywanie różnych możliwych rozwiązań, które w historii filozofii były zrealizowane.

D. EDYCJE KRYTYCZNE TEKSTÓW JUŻ WYEDYTOWANYCH. W ramach oceny formalnej należy zwrócić uwagę na jedną edycję, która została przekazana do oceny w ramach tematycznego cyklu, która budzi wątpliwości. Wśród bowiem edycji, które przygotowała Monika Mansfeld i opublikowała w monografii redagowanej razem z drem hab. Markiem Genslerem pt. *Walter Burley's Commentaries on Aristotle's „Parva Naturalia”* znajduje się jedna edycja, która była już wcześniej przedmiotem badań i wydana przez innych badaczy. Chodzi o edycję komentarza Burleya do *De motu animalium*, które wcześniej opublikował F. Scott oraz H. Shapiro („Traditio” 25 (1979)). Monika Mansfeld zdaje sprawę z tego, że ta edycja już powstała, ale określa ją jako półkrytyczną (*semi-critically*) i w swojej publikacji w ogóle się do niej nie odnosi. Sama we wprowadzeniu odtwarza *stemma codicum*, opracowuje źródło, do którego odnosił się Walter Burley, wskazuje na źródła rozstrzygnięć Burleya. Z całą pewnością praca nad kodeksami do tego dzieła przyniosła poszerzenie naszej wiedzy na temat tego komentarza i w takim sensie uprawnione jest tworzenie nowej, lepszej edycji, bogatszej o wykazane odniesienia. Jednak w mojej ocenie ta edycja, patrząc od strony samego tekstu źródłowego, niczego nie zmieniła. Szkoda również, że Habilitantka we wprowadzeniu do edycji szerzej nie odniosła się do tej wcześniejszej, nie zwróciła uwagi na to, co było nie właściwe, czego zabrakło, a jedynie skwitowała to uznaniem niewzorcowej edycji. Szkoda więc, że nie odniosła się do wcześniejszych badań tego tekstu. Inaczej sprawa wygląda w przypadku wcześniej nieopublikowanych komentarzy do *Parva naturalia* Burleya przygotowanych przez Monikę Mansfeld, a mianowicie: *De sensu et sensato*, *De longitudine et breuitate vitae*, *De memoria et reminiscencia*. Te edycje są zupełnie pierwszą publikacją tekstów Waltera Burleya. Być może chęć wyedytowania wszystkich komentarzy w jednym tomie spowodowała ponowne prace nad *De motu animalium*.

E. POWIĄZANIE CYKLU PUBLIKACJI. W ocenie formalnej głównego osiągnięcia habilitacyjnego, który stanowi cykl artykułów, należy odnieść się także do samego ich powiązania. Tytuł jest jasno sformułowany, cykl publikacji zarówno autorskich, edycji (poza jedną), jak i publikacji współautorskich odpowiadają tematowi. Brakuje jednak w „Autoreferacie” powiązania publikacji ze sobą, wskazania jakiegoś celu, jakiegoś wątku, który by wiązał wszystkie artykuły ze sobą, nie mówiąc o uzasadnieniu takiego powiązania czy efektach w postaci całościowego opracowania tematu „teorii poznania zmysłowego w Oksfordzie”. Mamy za to zespół wyodrębnionych publikacji, raczej punktowo omawiających tę tematykę z faktycznie całościowo opracowana jedynie koncepcją Waltera Burleya (*The World of Senses. On the Process of Cognition in Walter Burley*). W „Autoreferacie”, który ma spełniać taką funkcję mamy jedynie informacje o opracowywaniu i edycji tekstów, ustalaniu zależności tych koncepcji od innych, ale nie mamy choćby zarysu teorii poznania zmysłowego jaką mieli średniowieczni filozofowie z Oksfordu. Autoreferat oczywiście nie należy do dorobku i nie podlega ocenie, ale po to jest pisany, by tę ocenę ułatwić. Recenzenci ze względu na brak uzasadnienia takiego powiązania, w moim przekonaniu mają tę ocenę utrudnioną.

2.3. Merytoryczna ocena osiągnięcia naukowego

Należy teraz przejść do merytorycznej oceny przedłożonego osiągnięcia habilitacyjnego, które stanowi cykl artykułów zbiorczo zatytułowanego „Teorie poznania zmysłowego w Oksfordzie w XIII i na początku XIV wieku”. Oceny merytorycznej dokonam biorąc pod uwagę znaczenie podjętego tematu dla historii filozofii i samej filozofii (akcentując opracowania tego tematu przez Habilitantkę), który związane jest z opracowaniem oksfordzkich ujęć poznania zmysłowego, a także znaczenie edycji krytycznych niektórych komentarzy do *Parva naturalia* Arystotelesa.

2.3.1. Znaczenie podjętego tematu dla historii filozofii i filozofii

Wypracowywana przez filozofów średniowiecznych w XIII i XIV wieku teoria poznania zmysłowego zależała od etapu recepcji tekstów Arystotelesa, jak również od komentarzy filozofów arabskich, które pojawiły się wraz z korpusem dzieł Filozofa. Zbudowane na wypowiedziach Augustyna, później także Eriugeny czy Alchera z Clairvaux, koncepcje teorii poznania zmysłowego zostały zrewidowane. I nawet jeśli dla przykładu św. Augustyn, czy Eriugena, używali nominalnie określenia „zmysł wewnętrzny”, to rozumieli przez tę zdolność coś zupełnie innego niż myśliciele scholastyczni, którzy zbudowali swoje teorie w oparciu o traktaty psychologiczne Arystotelesa (zasadniczo *De anima*, ale też *Parva naturalia*) i w zmyśle wspólnym dostrzegali post-sensoryczną zdolność władzy duszy ulokowanej w mózgu. Tematyka badań nad poznaniem zmysłowym (w tym szczególnie zmysłów wewnętrznych) sięga prac Harrego A. Wolfsona i jego artykułu *The Internal Senses in Latin, Arabic, and Hebrew Philosophic Texts*. Swoją publikacją ustalił kierunek prac mediewistów mobilizując do badań nad tą tematyką w obszarze wpływu filozofii arabskiej i żydowskiej na europejską, a także na sama recepcję poglądów Arystotelesa w środowiskach uniwersyteckich Europy. W tym temacie zrobiono bardzo wiele (warto wspomnieć chociażby autorów zajmujących się tą tematyką: D. Black, H. Lagerlund [i autorów, którzy mieli udział w fundamentalnej publikacji *Forming the Mind*], G. Klubertanz, E.J. Ryan, D. Bloch, M.W. Bundy, Mahoney E.P.) Publikacje Moniki Mansfeld należy odczytywać jako kontynuację tych właśnie badań realizowanych najpierw poprzez edycję rękopisów, a dalej także rekonstrukcję doktrynalną koncepcji poznania zmysłowego w środowisku Oksfordzkim. W takim aspekcie publikacje Habilitantki mają znaczenie dla historii filozofii oraz samej filozofii.

W ramach oceny cyklu zwrócę uwagę najpierw na samodzielne opracowania tego tematu zrealizowane w trzech artykułach: (1) *Complexion in Geoffrey of Aspill's Quaestiones super De sensu et sensato Aristotelis*; (2) *The Middle Color: A History of a Problem in Thirteenth Century Oxford Commentaries on De sensu et sensate*; (3) *The World of Senses. On the Process of Cognition in Walter Burley*. Odniosę się do nich w tej kolejności, ponieważ w takiej były publikowane.

Artykuł *Complexion in Geoffrey of Aspill's Quaestiones super De sensu et sensato Aristotelis* choć jest edycją jednej z kwestii z komentarza (q. 65), poprzedzony jest merytorycznym wprowadzeniem do tematu kompleksji cielesnej (w tym również karnacji ciała) związanej posiadaniem odpowiedniego koloru i w dalszej kolejności warunkującej zmysłowe poznanie przez wzrok. Główną treść artykułu poprzedza historyczne przedstawienie postaci i twórczości Geoffreya z Aspill. Merytoryczne przedstawienie zagadnienia jest interesujące pokazuje tego autora jako filozofa wpisującego swoje poglądy w kosmologiczne tło, a także

jako czerpiącego z ujęć Galenowskich. Już tutaj widzimy odniesienia do podjętego później tematu „koloru średniego” u Adama z Buckfield, Adama Whitby oraz właśnie Geoffreya z Aspall (q. 68 i 69). Monika Mansfeld zasadnie identyfikuje zniuansowaną odpowiedź Geoffreya wskazującego, że to skład pierwiastkowy, cechy pierwotne ale też humoralne uposażenie, warunkują odpowiednia powierzchnię ciała, która przez przypadłość jest poznawana wraz z kolorem jako właściwym przedmiotem poznania wzrokowego. Artykuł jest rzeczowym wprowadzeniem do filozoficznego tematu postrzegania zmysłowego koloru, a także wprowadzeniem do edycji tekstu łacińskiego. W artykule można dostrzec także elementy krytycznego podejścia Autorki do Geoffreya z Aspall, gdy podkreśla niespójność, brak precyzji, a także mało przekonujące przykłady.

Artykuł *The Middle Color: A History of a Problem in Thirteenth Century Oxford Commentaries on „De sensu et sensate”* jest niezwykle interesujący, gdyż jest całościową prezentacją tematu koloru pośredniego u oksfordzkich autorów komentujących *De sensu* Arystotelesa. Monika Mansfeld prezentuje bardzo szeroko problem, który interesował filozofów XIII w., jako ważny sam w sobie, ale i ważny przez konsekwencje dla malujących i barwiących kolorami. Artykuł prezentuje umiejętności analiz tekstów źródłowych w trzech różnych etapach redakcji tekstu Adama z Buckfield (co pokazuje różne momenty kształtowania się koncepcji kolorów). W tym aspekcie niezwykle ważne są umiejętności filologiczne Habilitantki dla dostrzeżenia zmian w rozumieniu liczby kolorów pośrednich między białym i czarnym. Trudności w tłumaczeniu greckiego tekstu Arystotelesa (*translatio vetus*) generowały trudności w przyswajaniu nazw i samej (zmieniającej się) liczby kolorów, a więc w recepcji myśli Arystotelesa. W tym aspekcie niezwykle ciekawe są informacje Moniki Mansfeld na temat *alurgon*, *kianos* wreszcie *flavus*. Inny aspektem prezentującym umiejętności badawcze jest wplatanie odczytywanych wypowiedzi w kontekst doktrynalny filozofów z Oksfordu (właściwie ich zależności od siebie). To jest zupełnie inna perspektywa badań, którą prezentuje Monika Mansfeld. W tym artykule należy także dostrzec wartość umiejętności filozoficznego problematyzowania, stawiania pytań o filozoficznym charakterze obecnych w publikacjach Habilitantki. Ostatecznie bowiem to, co ją interesuje w temacie koloru pośredniego wiąże się z rozstrzygnięciami na temat tego, jakie własności (fizjologiczne, psychologiczne, czy filozoficzne) warunkują rozstrzygnięcia na temat koloru pośredniego.

Artykuł *The World of Senses. On the Process of Cognition in Walter Burley* jest częścią monografii poświęconej psychologii Arystotelesa w średniowieczu (*The Embodied Soul. Aristotelian Psychology and Physiology in Medieval Europe between 1200 and 1420*). Jako samodzielny artykuł Moniki Mansfeld jest w mojej ocenie najciekawszy, najbardziej dojrzały i w najpełniejszy sposób prezentujący teorię poznania zmysłowego (ale też i intelektualnego) u należącego do najstarszego pokolenia średniowiecznych filozofów oksfordzkich, mianowicie Waltera Burleya. W sposób szczególny w tym artykule Monika Mansfeld poświęca uwagę dwóm traktatom Burleya – *De sensibus* oraz *De potentiis animae*, które wyedytowane zostały wcześniej przez innych badaczy. W tym artykule zasadniczo nie odnosi się (a szkoda) do innych komentarzy Burleya do *Parva naturalia*. Zasadniczo Monika Mansfeld przyjmuje w tej publikacji drogę etapów poznawczych (zmysły zewnętrzne – wewnętrzne – intelekt) jako sposób zaprezentowania koncepcji poznania, przyjmując – bardziej lub mniej świadomie – koncepcję Awerroesa jako sposób prezentowania problematyki poznawczej. To bowiem Awerroes przez swoje komentarze do *De anima* i do *De memoria* ustalił model prezentowania

tematyki zmysłów zewnętrznych jak i wewnętrznych jako drogę dochodzenia do najbardziej wyabstrahowanego (i abstrahującego) poznania intelektualnego. Doskonale jest to widoczne na przykładzie zmysłów wewnętrznych, które właśnie tak były ujmowane przez Awerroesa. Dla przykładu Albert Wielki czy Akwinata nie przyjmują takiej drogi interpretacyjnej. Prezentacja koncepcji zmysłów zewnętrznych i wewnętrznych jest jak najbardziej zrozumiała. Monika Mansfeld zwraca uwagę na przedmiotowe wyróżnienie władz – podział na przedmioty postrzegane *per se* i *per accidens* oraz przedmioty postrzegane właściwie i wspólnie (*sensibilia propria et communia*). Zwraca uwagę na dość specyficzną dla środowiska oksfordzkiego tematykę środka (*medium*), dzięki któremu dokonuje się poznanie zmysłowe – i to zarówno środka zewnętrznego, jak i wewnętrznego (powietrze dla wzroku). Interesująco także prezentuje kwestię błędów poznawczych w obszarze poznania zmysłowego, o której pisał Burley. W dalszej kolejności prezentuje zagadnienie zmysłów wewnętrznych, ich liczby, przedmiotowego określenia, także lokalizacji w mózgu. Zagadnieniem, które nie mogło się nie pojawić przy dość szeroko zarysowanym zagadnieniu poznania, było poznanie intelektualne, które w mojej ocenie jest opracowane najsłabiej. Wynikało to zapewne z przyjętego obszaru badawczego, którym są wybrane dwa teksty Burleya. Habilitantka prezentuje nazwy stosowane przez Burleya i określające władze intelektualne i tylko na tym pozostaje. Ostatnim elementem niezwykle frapującym jest kwestia aktywności zmysłowej (zmysłu wzroku i zmysłów wewnętrznych), którą opisywał Burley. O niej w środowisku paryskim i kolońskim pisał Albert Wielki, ale została zupełnie odrzucona przez Akwinatę. Choć artykuł ten jest najciekawszy i najpełniejszy jeśli chodzi o realizację tematu teorii poznania u XIII i XIV wiecznych oksfordczyków, to można sformułować kilka uwag o merytorycznym charakterze. Po pierwsze, Monika Mansfeld błędnie przypisuje Tomaszowi z Akwinu pięć zmysłów wewnętrznych. Píše o Burleyu: „When it comes to enumerating the internal senses, Burley closely follows Thomas Aquinas, for he lists five of them”. Nie jest to prawdą ponieważ Akwinata nie pisał o pięciu zmysłach wewnętrznych, ale o czterech: zmyśle wspólnym, wyobraźni, która może spełniać akty czynne (*phantasia*), władzy osądu myślowego oraz pamięci, która może spełniać akty czynne przypominania (*reminiscentia*). Najbardziej charakterystyczną wypowiedź na ten temat znaleźć można w *Summa theologiae* (S.th. I, q. 78, a. 4, co.). Akwinata jest więc w tym względzie bliższy, jak sam zresztą pisze, Awerroesowi, a nie Awicennie, jakkolwiek opisy władz, które wykorzystuje pochodzą z *Liber de anima* tego ostatniego. Monika Mansfeld uważa, że Burley był bliższy Akwinacie przez to, że siedł za Awicenną co do liczby tych władz a nie za Awerroesem. Po drugie w artykule nie jest jasne odróżnienie u Burleya władzy oceniającej (*vis aestimativa*) od władzy myślenia (*vis cogitativa*) (s. 239). Z jednej strony Monika Mansfeld traktuje je jako identyczne, a zarazem odróżnia jedną z nich umieszczając w zwierzętach. Tym samym odróżnia te dwie władze jako trzecią i czwartą spośród zmysłów wewnętrznych. Jeśli Burley postępował za Akwinatą, co zdaje się sugerować Monika Mansfeld, to nie powinien mieć kłopotów w tym odróżnieniu. Zwierzęta mają władzę oceniającą, a ludzie władzę myślenia, która może spełniać akty oceny. Po trzecie, nie jest jasna prezentacja koncepcji władz intelektualnych u Burleya. Nazwy, których używa Burley są jasne dla łacińskiego autora i stosowane zgodnie z tradycją łacińskiej recepcji Arystotelesa. Podział władz intelektualnych na intelekt czynny i możliwościowy jest podstawowy (przypis 85) i jak się wydaje pozostałe określenia stanowią funkcjonalny opis tych dwóch władz. W prezentacji jakiej dokonuje Monika Mansfeld jednak nie jest to jasne, nie wiadomo z jakich tradycji

pochodzi podział intelektu na będący w akcji, w możności i usprawniony (*intellectus in actu, in potentia, in habitu/in adeptu*), nie wiadomo dlaczego intelekt możnościowy jest utożsamiony z intelektem materialnym (*intellectus materialis*), doznającym (*intellectus passibilis*), dlaczego wśród wymienionych czterech modusów intelektu pojawia się władza wyobrażeniowa (*virtus imaginativa*). Niestety zabrakło erudycji, która dotyczyłaby tej problematyki w obszarze autorów XIII w., którzy te określenia w sposób fundamentalny uporządkowali (wystarczy wspomnieć o Albercie Wielkim i Tomaszu z Akwinu). W moim przekonaniu wystarczyłoby sięgnąć do stosunkowo mało znanego autora franciszkańskiego z pierwszej połowy XIII wieku, który napisał dwa traktaty poświęcone tej problematyce, by zrozumieć Waltera Burleya. Mam na myśli Jana z La Rochelle i jego traktaty: *Tractatus de divisione multiplici potentiarum animae* oraz *Summa de anima*. To samo dotyczy Jana Blunda i jego *Tractatus de anima*. Te uwagi nie umniejszają osiągnięciu jakim jest znakomita publikacja na temat koncepcji poznania zmysłowego i zależności poznania intelektualnego od zmysłowego w myśli Waltera Burleya.

Wcześniej zwróciłem uwagę, że bardzo trudno ocenić osiągnięcie związane z publikacjami wieloautorskimi, gdyż nie zostało jednoznacznie określone, co jest własnym wkładem Habilitantki w te publikacje. W kontekście oceny merytorycznej należy jednak zwrócić uwagę na to, jak publikacje prezentują temat, który przez Monikę Mansfeld został określony jako „Teorie poznania zmysłowego w Oksfordzie w XIII i na początku XIV wieku”.

Kluczowa w tym aspekcie jest, jak się wydaje, publikacja Marka Genslera, Moniki Mansfeld i Moniki Michałowskiej zatytułowana: *The Development of Aristotelian Psychology and Physiology in Medieval Europe Between 1200 and 1420: Introduction*. Publikacja ta jest wstępem do książki *The Embodied Soul. Aristotelian Psychology and Physiology in Medieval Europe between 1200 and 1420*. Ten wstępny artykuł jest draftem określającym szerokie ramy recepcji Arystotelesa w psychologii i antropologii późnośredniowiecznej, a nie na rozwój teorii poznania zmysłowego. Autorzy wstępu jednak zwrócili uwagę szczególnie na recepcję dokonującą się w środowisku Uniwersytetu w Oksfordzie. Interesujące w tej publikacji jest wydzielenie trzech faz wpływu tekstów Arystotelesa w obszarze antropologii filozoficznej/psychologii, które pozwalają zrozumieć teksty autorów średniowiecznych z okresu XIII i XIV wieku. Jest to okres zależności od *Liber de anima* Awicenny, okres oddziaływania tekstów Awerroesa (szczególnie oddziaływania translacji *Parva naturalia*) i wreszcie czas dystansu do Arystotelesa. Swoją drogą podział jest bardzo ciekawy, choć szkoda, że nie uwzględniony został podział tych etapów zaproponowany przez Roberta Pasnaua (artykuł *The Latin Aristotle*). Skonfrontowanie tych ujęć zapewniłoby bardziej komplementarny charakter tych etapów. W przypadku tego artykułu, jak zostało zaznaczone w „Wykazie osiągnięć”, Monika Mansfeld odpowiada za jedną z części opisującej recepcję Arystotelesa, a mianowicie część informującą o historii tłumaczeń i recepcji *Parva naturalia* Arystotelesa (w publikacji są to 3 strony: 4-7, a wedle oświadczeń 33% całego artykułu, który ma 14 stron). Ta część faktycznie nosi na sobie znak pozwalający na powiązanie autorskich publikacji Moniki Mansfeld ze względu na wskazywanie wczesnych komentarzy w środowisku oksfordzkim, a także późniejsze odniesienia oparte na parafrazach Awerroesa (Adam z Buckfield, Geoffrey z Aspill, Simon z Faversham i Walter Burleya). Wydaje się, że ten zidentyfikowany trop powinien stanowić wezwanie do poszukiwania zależności autorów oksfordzkich właśnie od Komentatora. Nie ma co ukrywać, że ocena nawet tej części publikacji

nie może być jakoś wyjątkowa, gdyż stanowi wprowadzenie do całej publikacji, gdyż w dużej mierze stanowi ona prezentację publikacji wchodzących w skład samej monografii.

Artykuły napisane jako współautorskie przez Monikę Mansfeld i Marka Genslera ostatecznie poświęcone są jednemu z autorów należących do środowiska oksfordzkiego, a mianowicie Walterowi Burleyowi. Stanowią one jedynie część zadeklarowanego, szerszego projektu opracowania teorii poznania zmysłowego u oksfordczyków. Zasadniczo bowiem kierują się bardziej w stronę fizjologii (*The Physiology of Divination in Walter Burley*), relacji duszy z ciałem (*The Mechanism for Sustaining Life in Walter Burley's Parva naturalia Commentaries*), zagadnień psycho-fizjologicznych związanych z nazwą *spiritus* (*Walter Burley on the spiritus in the "Parva Naturalia" Commentaries*) także zaplecza komentatorskiego Waltera Burleya (*A Young Master and His Library: Walter Burley's Sources for Commenting the 'Parva naturalia'*). Patrząc zatem od strony merytorycznej tylko pośrednio artykuły te odnoszą się do zagadnień teoriopoznawczych. Dla przykładu jeden z wymienionych artykułów poświęconych tematyce *spiritus*, choć dotyczy badanych komentarzy do *Parva naturalia*, wiąże się z kategorią stosowaną do fizjologii, życia wegetatywnego, i sensorycznego. Artykuł ten w żaden sposób nie współgra (brak odniesień) z opisaną koncepcją poznania zmysłowego w artykule *The World of Senses. On the Process of Cognition in Walter Burley*. Samo w sobie zagadnienie *spiritus* jest niezwykle ciekawe, ale w odniesieniu do poznania zmysłowego ma minimalne znaczenie, gdyż jak piszą sami autorzy, odnosi się jedynie do ruchu (od części ciała do centrum – serca lub mózgu oraz od mózgu do poszczególnych kończyn), *spiritus* jest bowiem wyłącznie nośnikiem ruchu. Opis poznania zmysłowego w tym artykule zostaje jedynie sprowadzony do wywoływania ruchu lokalnego oraz oddziaływania poprzez władzę oceny (*vis aestimativa*) na uczucia.

W merytorycznej ocenie należy także odnieść się do tłumaczenia na język polski jednego z traktatów Waltera Burleya, jakiego dokonała dr Monika Mansfeld z dr hab. Markiem Genslerem. Niezależnie od tego, jak oceniony zostałby wkład badaczy do tej publikacji, samo to, że badany i prezentowany w kulturze anglojęzycznej autor jest udostępniany w języku polskim zasługuje na docenienie, a nawet wyróżnienie. Uważam, że przekładów na język polski autorów z Oksfordu powinno być więcej. Osobiście domagałby się translacji *De sensu* oraz *De memoria* Waltera Burleya.

Podsumowując tę część merytorycznej oceny należy pozytywnie ocenić osiągnięcia Habilitantki (pomimo uwag krytycznych) w zakresie opracowania pewnych terminologicznych uściśleń, także doktrynalnych, a co najciekawsze ściśle filozoficznych w opisie poznania zmysłowego ukazanego przez myślicieli średniowiecznych. W obszarze historii filozofii podjęta przez Monikę Mansfeld tematyka jest niezwykle istotna i wypełnia lukę dotyczącą wiedzy na temat recepcji traktatów psychologicznych Arystotelesa w środowisku oksfordzkim. Może się wydawać, że opracowań tego tematu w dorobku Habilitantki nie ma wiele, to jednak są one wystarczające do ich uznania i wyrażenia pozytywnej oceny.

2.3.2. Znaczenie edycji krytycznych tekstów źródłowych

Wśród publikacji zgłoszonych do oceny jako cykl artykułów poświęconych tematyce teorii poznania zmysłowego u filozofów z Oksfordu znalazła się grupa będąca zespołem edycji krytycznych tekstów łacińskich.

Najpierw, należy docenić sam fakt edycji wykonywanych przez Monikę Mansfeld. Środowisko edytorskie w Polsce, ale też i na świecie jest bardzo małe. Przygotowywane przez Habilitantkę edycje tekstów średniowiecznych wpisują się w działania mediewistów na całym świecie, którzy chcą uprzystępnąć historykom filozofii teksty, które pozostają niedostępne, nieuwzględniane. Wartość edycji krytycznych z obszaru filozofii średniowiecznej jest niebywała, gdyż umożliwia pracę filozofom, którzy w tekstach źródłowych szukają rozstrzygnięć problemów, które sami stawiają. W tym aspekcie należy skonstatować, że edycje krytyczne tekstów średniowiecznych we współczesnej polskiej nauce nie są doceniane (choć są doceniane w dofinansowanych projektach) w ocenach parametrycznych i ocenach w procedurach prowadzących do uzyskania stopni naukowych. Pomimo tego Monika Mansfeld miała odwagę prowadzić badania naukowe w tym obszarze. A tę odwagę należy docenić.

W dalszej kolejności należy pozytywnie ocenić jakość przygotowywanych edycji. W moim przekonaniu edycje są przygotowywane z najwyższą starannością. Zawierają wszystkie konieczne elementy świadczące o najwyższej jakości prowadzonych badań. Mamy za każdym razem poświadczenie obecnych w opisanych bibliotekach przebadanych rękopisach, mamy opisy fizyczne tych rękopisów, mamy wskazówki dotyczące *stemma codicum* ukazujące propozycje zależności rękopisów od siebie. W publikacjach Moniki Mansfeld mamy do czynienia ze staranną edycją samego tekstu, ze wskazaniem różnic w poszczególnych rękopisach, mamy do czynienia ze wskazaniem badanej erudycji – zarówno jawnej, zadeklarowanej, jak również ukrytej, która często w większym stopniu decyduje o samym tekście badanego autora.

Oceniając edycje krytyczne należy zaznaczyć, że wśród edycji mamy dwie grupy. Są to edycje pełnych tekstów (komentarze do *Parva naturalia* Waltera Burleya) oraz edycje fragmentów autorów związanych z Uniwersytetem Oksfordzkim – Geoffreyem z Aspall, anonimowym autorem *Dubitationes*, a także zgłoszonym do cyklu publikacji Janem Burydanem z edycją jego *Expositio in „De anima”*. Dodatkem do tych edycji jest także opis kodeksów z Biblioteki Katedralnej w Pampelunie. Bez wątpienia wszystkie te edycje są przygotowane z najwyższą dbałością.

Dokonując oceny najpierw odniosę się do edycji Waltera Burleya ponieważ efekty prac Moniki Mansfeld nad kodeksami zawiera także coś więcej niż tylko wzorcową prezentację tekstu. Jest to widoczne we wprowadzeniu napisanym wspólnie z Markiem Genslerem zatytułowanym: *Walter Burley's Commentaries on Aristotle's Parva Naturalia A Critical Edition* (Brill 2025). Monika Mansfeld wyedytowała cztery z pięciu komentarzy Burleya do *Parva naturalia* Arystotelesa. Poza elementami *strictae* edytorskimi (opis rękopisów, *stemma codicum*, zasady edycji, korekta filologiczna, identyfikacja odniesień), jak można się domyślać (nie zostało to bowiem określone w „Autoreferacie”, ani w „Wykazie osiągnięć”) jej wkład dotyczył charakterystyki problemowej tych traktatów nazwanej „Synopsis” (s. 64-65; 69-72). Ta część jest niezwykle ciekawa i pokazuje umiejętności badawcze Habilitantki. Tutaj mamy wyraźne identyfikacje zależności Burleyowskiego komentarza od komentarza Tomasza z Akwinu (a przynajmniej w odniesieniu do *De sensu*) i od Awerroesa i Adama z Buckfield (w odniesieniu do komentarza do *De memoria et reminiscencia*). Formuła *ad litteram* komentarzy Waltera Burleya, jak również założona przez niego skrótość, nie pozwalają na łatwą identyfikację poglądów ich autora. Streszczenia te jednak są niezwykle ciekawe i umożliwiają

zrozumienie sensu teorii poznania u oksfordzkiego filozofa. W przypadku pozostałych edycji odniesienia problemowe nie są już tak widoczne, a szkoda.

Odnosząc się do pozostałych edycji innych filozofów należących do szkoły oksfordzkiej można w przypadku prac Habilitantki dostrzec pieczołowitość w opisie kodeksów, staranność i dokładność w określeniu relacji między poszczególnymi rękopisami.

Umiejętności edytorskie dr Moniki Mansfeld należy ocenić wysoko. W tym kontekście można byłoby wyrazić życzenie, aby kontynuowane były nadal prace nad edycją *Dubitationes* Geoffreya z Aspall.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego oraz działalności dydaktycznej i organizacyjnej

W ramach oceny dorobku dr Moniki Mansfeld należy odnieść się także do tego obszaru publikacyjnego, który został wyodrębniony poza cyklem głównego osiągnięcia. Ten obszar jest całościowo spójny ze względu na poświęcenie uwagi nominalistycznej tradycji metafizyki nominalistycznej, a także nominalistycznej logice. Poza obszarem publikacyjnym Monika Mansfeld realizowała swoją działalność naukową także poprzez udział w grantach i współpracy międzynarodowej, a także w realizowanej działalności dydaktycznej i organizacyjnej. Te elementy powinny zostać poddane oddzielnej ocenie. Od strony formalnej ten obszar dorobku jest kompatybilny z głównym osiągnięciem, a pozostaje efektem realizacji zdobywanego wykształcenia. W tym kontekście widać wyraźnie, że zajęcie się filozofami z Oksfordu wynikało ze związania się z Uniwersytetem Łódzkim i badaniami prowadzonymi w tym ośrodku.

3.1. Ocena dorobku naukowego w obszarze nominalizmu średniowiecznego

Badania prowadzone w Polsce nad nominalizmem średniowiecznym należy powiązać jeszcze z działalnością wybitnego historyka filozofii, Konstantego Michalskiego. Artykuły opublikowane po doktoracie (który poświęcony był edycji krytycznej kwestii Jana Burydana do dwunastu ksiąg *Metafizyki* Arystotelesa) wiążą się właśnie z ontologią nominalistyczną. Poświęcone temu tematowi są następujące publikacje: *John Buridan's interpretation Of Plato's Ideas* (związane z edycją kwestii siódmej komentarza do *Metafizyki*); *John Buridan on Three Types of Definition and the Context of Their Use* (artykuł będący wprowadzeniem do komentarza Jana Burydana do *Metafizyki* Arystotelesa będący prezentacją trzech sposobów definiowania – również z komentarza do księgi siódmej); *John Buridan's „Questions on Aristotle's Metaphysics”* (będące całościową prezentacją tradycji rękopiśmiennej, datacji i autorstwa samych kwestii Jana Burydana). Niestety nie określono ani w „Autoreferacie” ani w „Wykazie osiągnięć”, w jakich miejscach zostały opublikowane wymienione artykuły. Stanowią one jakąś część zwartą, ale nie wiadomo kiedy, ani w ramach jakiej monografii zostały opublikowane (raczej samemu należy wyszukać, że wydane były w serii: *Labyrinthus infinitus. Studia mediaevalia atque textus*). Niezależnie od tego publikacje te są ważne zarówno jako edycje tekstów, jak też jako wprowadzenia do zagadnień metafizycznych u Jana Burydana. Choć miejsce publikacji wymienionych artykułów budzi wątpliwości, to nie budzi wątpliwości artykuł zatytułowany: *Komentarze metafizyczne Jana Burydana – stan badań*, opublikowany

w *Folia Philosophica*. Jest to znakomity artykuł pokazujący badania nad różnymi wersjami tekstu Jana Burydana (redakcja *lectio ultima* w wersji A i B oraz wersji Erfurckiej). Jest to bardzo interesujący artykuł prezentujący badania rękopiśmienne. Trzeba jednak zaznaczyć, że artykuł w *Folia Philosophica* został wydany w roku 2012, a więc przed uzyskaniem doktoratu i nie powinien być brany pod uwagę do oceny w ramach publikacji między doktoratem i rozpoczęciem przewodu habilitacyjnego.

Poza publikacjami poświęconymi Burydanowi jako nominaliście, badania Moniki Mansfeld zostały poświęcone także metafizycznym poglądom Jana z Ziębic. W tym aspekcie niezwykle ciekawy pozostaje artykuł *Prolegomena to a Study oh John of Münsterberg's Commentary on the Metaphysics*. Monika Mansfeld wskazując na trudności interpretacyjne wynikające z jednej kopii tekstu źródłowego, stara się pokazać, jak ważną jest postacią dla rozumienia średniowiecznej tradycji nominalistycznej. Jego interpretacja teorii powszechników zdaniem Moniki Mansfeld jest jeszcze bardziej radykalna sensie nominalistycznym, a zarazem bardziej konsekwentna. Ten artykuł w dużej mierze pozostaje nadal badaniem tekstualnym, niekoniecznie problemowym.

Ponieważ z części oceny cyklu publikacji poświęconych autorom oksfordzkim, wyłączona została przeze mnie publikacja będąca edycją *Expositio in "De anima" Aristotelis secundum Johannem Buridanum abbreviata*, należy ją uwzględnić w kontekście badań nad nominalizmem średniowiecznym. Publikacja sama w sobie jest edycją krytyczną tekstu Jana Burydana, mającą własne wprowadzenie. Należy jednak ocenić wysoko sam efekt tej publikacji, która uzupełnia wydanie komentarza Jana Burydana (*John Buridan's Questions on Aristotle's De Anima*) zredagowaną przez Gyula Klimę, Petera G. Sobola, Petera Hartmana, Jacka Zupko. Badania Moniki Mansfeld poprzez ten artykuł uzupełniają światowe osiągnięcia mediewistyki.

Obok badań nad europejskim nominalizmem (paryskim, praskim i krakowskim), Monika Mansfeld swoją uwagę kieruje także w stronę polskiego środowiska filozoficznego badając tradycję logiki obecną w środowisku krakowskim w XV wieku. Bardzo interesujący artykuł *Miejsce postpredyamentów w nauczaniu Mistrzów krakowskich I poł. XV w.* stanowi nawiązanie do badań Hanny Wojtczak nad Marsyliuszem z Inghen oraz próbę ukazania znaczenia traktatu *Kategorie* Arystotelesa w środowisku polskich filozofów tego okresu. Artykuł ten został opublikowany przed uzyskaniem doktoratu, zatem, choć niezwykle interesujący, w mojej ocenie nie powinien być brany pod uwagę w ocenie dorobku habilitacyjnego poza wyodrębnionym cykle publikacji.

Wśród artykułów wskazanych do oceny, które nie stanowią cyklu powiązanych artykułów należy docenić dwa, które są niezwykle frapujące i faktycznie odnoszą się do badań nad oksfordzką tradycją komentatorską. Chodzi o artykuł zatytułowany: *Sor, Plato, Aristoteles, czyli o doktrynalno-biograficznych i symbolicznych odniesieniach do postaci historycznych w średniowiecznych komentarzach filozoficznych* a także *Stosunek do autorytetów w średniowiecznych komentarzach filozoficznych*. Obydwa artykuły są interesujące ze względu na swój metafizyczny charakter. Komentarz filozoficzny autorów średniowiecznych okazuje się być w opinii Moniki Mansfeld czymś więcej niż tylko odniesieniem do tekstu. Ma także wymiar doktrynalno-biograficzny, ale też symboliczny. Niestety i w tym przypadku nie jest jasne, czy wymienione artykuły zostały opublikowane przed obroną doktoratu, czy też po i czy w związku z tym faktycznie mogą być brane pod uwagę jako wyraźna i wyodrębniona

aktywność naukowa po doktoracie. Niestety Habilitantka w części poddanej do oceny w „Wykazie osiągnięć” w punkcie I.3 nie wskazała żadnej publikacji stanowiącej oryginalne osiągnięcie projektowe, jakkolwiek podała do oceny zespół publikacji, które stanowią obszar badawczy, który eksploatowała po doktoracie (o czym wspomina w „Autoreferacie”).

Podsumowując tę część oceny badań Habilitantki należy podkreślić, że działalność naukowa dr Moniki Mansfeld jest bardzo szeroka i wyraźnie związana z eksploatowaniem tematyki nominalizmu średniowiecznego. Niestety nie jest jasne, i trudne do wyodrębnienia, w jakim obszarze i w jakim stopniu badania te stanowią kontynuację pracy nad doktoratem, a na ile są oddzielnym etapem pogłębionych studiów. Pomimo tego to, co stanowi zespół publikacji poza cyklem tematycznie wyodrębnionym, jest niezwykle interesujące i ważne dla historii filozofii i samej filozofii.

3.2. Ocena udziału w grantach i współpracy międzynarodowej

Ocena działalności naukowej dr Moniki Mansfeld powinna także uwzględniać udział w realizowanych grantach i współpracy międzynarodowej.

Jeśli chodzi o udział w realizowanych grantach należy zaznaczyć, że właściwie prawie wszystkie publikacje Moniki Mansfeld realizowane były przez granty uzyskane z różnych instytucji finansujących badania. Habilitantka może się pochwalić udziałem w grantach realizowanych przez NPRH, NCN, NAWA, European Research Council. Udział w grantach wiązał się ze spełnianiem funkcji kierownika projektu, członka zespołu badawczego, ale też głównego wykonawcy. Warto podkreślić, że niektóre projekty są nadal w trakcie realizacji. W tym aspekcie należy także stwierdzić, że Monika Mansfeld brała udział w projektach, o których jest mowa w „Autoreferacie”, ale które finalnie nie zostały opublikowane (a przynajmniej nie wiadomo o tych publikacjach). Trudno powiedzieć, czym to było spowodowane, ale bardzo interesujące badania nie przełożyły się na wymierne efekty publikacyjne (dotyczy to grantu *Corpus Philosophorum Polonorum*; grantu *Źródła doktrynalne nauczania ars vetus na Uniwersytecie Krakowskim w I połowie XV wieku. Część I – Kategorie* czy projektu *Corpus Operum Marsilii de Inghen*).

Doktor Monika Mansfeld może także pochwalić się realizacją badań i stażów naukowych za granicą. Biorąc pod uwagę złożoną dokumentację należy docenić realizację staży naukowych w: Czechach (Czeska Akademia Nauk), Wielkiej Brytanii (Uniwersytet Oksfordzki; Londyn i Biblioteka Brytyjska i Biblioteka Wellcome), Niemczech (Erfurt-Gotha), Stanach Zjednoczonych (St. John's University).

Monika Mansfeld jest także członkiem pięciu międzynarodowych i krajowych towarzystw naukowych (SIEPM; Studia Artistarum; Stowarzyszenie Mediewistów Polskich; Polskie Towarzystwo Filozoficzne; Polskie Towarzystwo Filologiczne. Jest członkiem rady redakcyjnej czasopisma „Hybris”, członkiem rad redakcyjnych międzynarodowych serii monograficznych (*Intellectual Practice and Thought at Late Medieval and Early Modern Universities Series*; *Opera Philosophica Marsilii de Inghen*).

W aspekcie współpracy międzynarodowej należy docenić aktywny udział dr Moniki Mansfeld w zagranicznych zespołach badawczych. Wedle informacji przekazanych w „Autoreferacie” jej zainteresowania średniowieczną kulturą umysłową przejawiają się w badaniach nad opracowaniem dysput uniwersyteckich (*quaestiones quodlibetales*). Aby

prezentować wyniki tych badań założona została seria *Intellectual Practice and Thought at Late Medieval and Early Modern Universities Series*, której członkiem redakcji jest Habilitantka.

3.3. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej, konferencyjnej

Bardzo pozytywnie należy ocenić działalność dydaktyczną dr Moniki Mansfeld. Była już o tym mowa na początku recenzji, ale należy w tym miejscu wspomnieć, że wykazała prowadzenie zajęć dla studentów filozofii (I i II stopnia), dla stypendystów Erasmusa, dla studentów ekonomii oraz okcydentalistyki. Warte podkreślenia jest to, że prowadzone zajęcia w większości prowadziła w języku angielskim. Monika Mansfeld w ramach działalności dydaktycznej prowadziła także warsztaty z obszaru mediewistyki.

Pozytywnie należy ocenić udział dr Moniki Mansfeld w wystąpieniach na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych. Habilitantka brała udział w 25 konferencjach międzynarodowych i krajowych (1 z nich była workshopem). W trakcie wystąpień prezentowała efekty prowadzonych badań naukowych wprost związane z cyklem powiązanych ze sobą artykułów przedstawionych do oceny. Część z tych wystąpień była realizowana razem z dr hab. Markiem Genslerem.

Należy podkreślić, a zarazem pozytywnie ocenić, udział w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych – zarówno zagranicznych jak i krajowych. Monika Mansfeld brała udział w organizacji dwóch międzynarodowych konferencji organizowanych w Łodzi, poświęconych interesującej ją tematyce: (1) konferencja w Łodzi w 2025 r. pt. *Theories of Senses Perception: External and Internal Senses in the Later Middle Ages*; (2) konferencja w Łodzi w 2019 r. pt. *Mind and Body. Aspects of Medieval Natural Philosophy*.

4. Konkluzja

Dokonując sumarycznej oceny wyodrębnionego i powiązanego w cykl publikacji głównego osiągnięcia naukowego, oceny pozostałych publikacji naukowych powstałych po doktoracie, oceny udziału w grantach, konferencjach oraz oceny współpracy międzynarodowej, należy jednoznacznie stwierdzić, że osiągnięcia naukowe dr Moniki Mansfeld przedstawione w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego spełniają wymagania art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.). Dostrzeżone w przedstawionej dokumentacji uchybienia formalne, a w niektórych miejscach także merytoryczne, w żaden sposób nie podważają tej oceny.

Dorobek naukowy świadczy o tym, że Monika Mansfeld realizuje istotną aktywność naukową dla nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia (szczególnie w historii filozofii), także dydaktyczną i organizacyjną realizowaną w różnych ośrodkach naukowych, w tym za granicą. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie dr Moniki Mansfeld do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

PODPIS ZAUFANY

MICHAŁ
ZEMBRZUSKI

09.03.2026 14:14:31 GMT+1

Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Podpis recenzenta